

Sygn. akt I ACa 455/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 października 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Bogdan Radomski
Sędzia:	SA Walentyna Łukomska-Drzymała
Sędzia:	SA Ewa Popek (spr.)
Protokolant	sekr.sądowy Dorota Kabala

po rozpoznaniu w dniu 11 października 2012 r. w Lublinie na rozprawie

sprawy z powództwa M. O.

przeciwko Skarbowi Państwa - Zakładowi Karnemu w S.

o zadośćuczynienie

na skutek apelacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego w Siedlcach

z dnia 9 maja 2012 r., sygn. akt I C 415/10

I. oddala apelację;

II. zasądza od powoda M. O. na rzecz pozwanego Skarbu Państwa

- Zakładu Karnego w S. kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 455/12

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 9 maja 2012 roku Sąd Okręgowy w Siedlcach oddalił powództwo M. O. o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa reprezentowanego przez Dyrektora Zakładu Karnego w S. kwoty 30.000 zł z tytułu zadośćuczynienia (pkt I), zasądził od M. O. na rzecz Skarbu Państwa reprezentowanego przez Dyrektora Zakładu Karnego w S. kwotę 3.600 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego oraz odstąpił od obciążania M. O. kosztami procesu w pozostałej części (pkt II).

W uzasadnieniu wyroku Sąd Okręgowy wskazał na następujące ustalenia i motywy swego rozstrzygnięcia.

M. O. odbywa karę pozbawienia wolności. W okresie od

10 marca 2003 roku do 26 sierpnia 2003 roku, od dnia 7 czerwca 2005 roku do dnia 6 grudnia 2005 roku i od dnia 5 marca 2006 roku do dnia 2 września 2009 roku przebywał w Zakładzie Karnym w S.. Powód przebywał w celach wieloosobowych. Od 8 sierpnia 2006 roku do 12 marca 2007 roku w celi nr 708 o pojemności dla 5 osób, od 12 marca 2007 roku do 26 kwietnia 2007 roku w celi nr 109 o pojemności dla 6 osób, od 26 kwietnia 2007 roku do 11 grudnia 2007 roku w celi nr 108 i 724 o pojemności dla 5 osób, od 11 grudnia 2007 roku do 12 grudnia 2007 roku w celi nr 109 o pojemności dla 6 osób, od 12 grudnia 2007 roku do 21 grudnia 2007 roku w celi o pojemności dla 2 osób, od 21 grudnia 2007 roku do 2 stycznia 2008 roku w celi o pojemności dla 5 osób, od 2 stycznia 2008 roku do 23 stycznia 2008 roku w celi o pojemności dla 2 osób, od 23 stycznia 2008 roku do 25 kwietnia 2008 roku w celi o pojemności dla 5 osób, od 25 kwietnia 2008 roku do 8 października 2008 roku w celi o pojemności dla 5 osób, od 8 października 2008 roku do 10 października 2008 roku w celi o pojemności dla 11 osób, od 10 października 2008 roku do 14 października 2008 roku w celi o pojemności dla 4 osób, od 14 października 2008 roku do 28 października 2008 roku w celi o pojemności dla 11 osób, od 28 października 2008 roku do 24 grudnia 2008 roku w celi o pojemności dla 5 osób, od 24 grudnia 2008 roku do 2 września 2009 roku w celi o pojemności dla 2 osób. W okresie do 28 października 2008 roku Zakład (...) w S. nie posiada ewidencji, ile osób było umieszczonych w celi razem z M. O.. Od 29 listopada 2006 roku do 7 września 2007 roku pojemność Zakładu Karnego w S. wynosiła 604 miejsca. Od dnia 7 września 2007 roku do 18 lutego 2008 roku 550 miejsc, od 18 lutego 2008 roku do 14 lipca 2008 roku 612 miejsc, od 14 lipca 2008 roku do 23 września 2008 roku 692 miejsca, od 23 września 2008 roku 699 miejsc. Od 2006 roku w Zakładzie Karnym w S. utrzymywał się wysoki stopień zaludnienia, o czym Dyrektor Zakładu informował sędziego penitencjarnego. Pojemność Zakładu Karnego w S. w 2008 roku wzrosła po wykonaniu prac remontowych do 699 miejsc, ale nadal utrzymywało się przeludnienie i nie było możliwe zachowanie normy powierzchni mieszkalnej w wysokości 3 m² na jednego osadzonego zgodnie z art. 110 k.k.w.

W okresie pobytu w Zakładzie Karnym w S. powód przebywał w celach nieprzeludnionych, jak i w celach przeludnionych, w tym w celi przeludnionej na pewno w okresie od (...) roku. Od (...) roku powód przebywał w celi nieprzeludnionej.

Oświetlenie w celach przeznaczonych na miejsce zakwaterowania dla osadzonych było wystarczające. Cele wyposażone były w odpowiedni sprzęt i osobne łóżka do spania.

W Zakładzie Karnym w S. są cztery pawilony, przy czym w najgorszym stanie był pawilon (...). Powód przebywał w tym pawilonie nieprzerwanie od (...) roku. Pawilon ten nie posiada doprowadzonej instalacji ciepłej wody. Cele w pawilonach mają wydzielony kącik sanitarny, przy czym w pawilonie (...) jest to parawan o wysokości 1,6 m. W okresie pobytu powoda w Zakładzie Karnym w S. była dokonywana kontrola przewodów kominowych oraz podłączeń wentylacyjnych budynku. Stwierdzono wówczas niedrożność wentylacji w jednej celi nr 504, w której powód przebywał w okresie od (...) roku.

W dniu 16 lutego 2009 roku powód zgłosił lekarzowi w Zakładzie Karnym w S. dolegliwości bólowe dotyczące kręgosłupa lędźwiowego. Otrzymał wówczas leki przeciwbólowe i miorelaksujące. Dolegliwości takie powód zgłaszał też w dniu 2 marca i 16 marca 2009 roku. Zlecono wówczas rtg kręgosłupa lędźwiowego i konsultację neurologiczną. Powód był dwukrotnie konsultowany przez neurologa w dniu 30 kwietnia 2009 roku i 30 lipca 2009 roku. Badanie rtg nie wykazało żadnych zmian. Badanie MR kręgosłupa lędźwiowego wykonane w dniu 19 marca 2010 roku podczas pobytu powoda

w Zakładzie Karnym w P. wykazało u niego wypukliny międzykręgowe nie zwięzające kanału kręgowego i nie uciskające na elementy nerwowe.

Dokonując oceny ustalonych okoliczności faktycznych Sąd Okręgowy uznał za zasadny podniesiony przez pozwanego zarzut przedawnienia roszczenia za okres od 7 marca 2006 roku do 30 listopada 2006 roku. Powód wniósł powództwo w dniu 30 listopada 2009 roku i objął swym żądaniem okres od

7 marca 2006 roku. Zgodnie z art. 442¹ § 1 k.c., roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i osobie obowiązanej do jej naprawienia. Powód podczas okresu tymczasowego aresztowania i odbywania kary pozbawienia wolności wiedział o ewentualnej szkodzie i osobie zobowiązanej do jej naprawienia i w związku z tym należy zastosować trzyletni okres przedawnienia. W chwili wniesienia pozwu nie uległo przedawnieniu roszczenie za okres od 30 listopada 2006 roku.

Oceniając zasadność roszczenia powoda o zadośćuczynienie na podstawie art. 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c. Sąd Okręgowy wskazał, że powód zarzucił nadmierne przeludnienie zakładu karnego, złe warunki bytowe i brak właściwej opieki lekarskiej. Okoliczność, iż M. O. w pewnych okresach pobytu

w Zakładzie Karnym w S. odbywał karę pozbawienia wolności w celach przeludnionych Sąd Okręgowy uznał za niesporną. Fakt przeludnienia

w Zakładzie Karnym w S. został przyznany przez pozwanego, przy czym nie dotyczy całego okresu pobytu powoda w tej jednostce. Jak wynika

z zestawienia przedstawionego przez pozwanego (k.86) powód od 24 grudnia 2008 roku do 2 września 2009 roku przebywał z jednym osadzonym w celi

o pojemności dla 2 osób. W okresie od 28 października 2008 roku przeludnienie w celach, w których przebywał powód było nieznaczne i dotyczyło krótkich okresów. Za okres sprzed 28 października 2008 roku pozwany nie posiada zestawienia i nie jest możliwe ustalenie, czy w celach, w których przebywał powód było przeludnienie. Zgodnie z art. 110 § 2 k.k.w. powierzchnia w celi mieszkalnej, przypadająca na skazanego, wynosi nie mniej niż 3 m². Cele wyposaża się w odpowiedni sprzęt kwaterekowy zapewniający skazanemu osobne miejsce do spania, odpowiednie warunki higieny, dostateczny dopływ powietrza i odpowiednią do pory roku temperaturę, według norm określonych dla pomieszczeń mieszkalnych, a także oświetlenie odpowiednie do czytania

i wykonywania pracy. Z przepisu art. 248 § 1 k.k.w. wynika, iż w szczególnie uzasadnionych wypadkach dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego może umieścić osadzonych, na czas określony, w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m² i o takim umieszczeniu musi bezzwłocznie powiadomić sędziego penitencjarnego. Szczegółowy tryb postępowania został określony w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 kwietnia 2006 roku w sprawie trybu postępowania właściwych organów w wypadku, gdy liczba osadzonych w zakładach karnych lub aresztach śledczych przekroczy w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów. W wyroku z dnia 2 października 2007 roku, II CSK 269/07 (OSNC-ZD 2008/3/75) Sąd Najwyższy uznał, iż osadzenie skazanego w celi

w warunkach w których powierzchnia na jedną osobę wynosiła mniej niż 3 m² przy spełnieniu przesłanek określonych w art. 248 § 1 k.k.w. jest zgodne

z prawem. Przepis art. 248 § 1 k.k.w. został uznany za niezgodny z art. 40, art. 41 ust. 4 i art. 2 Konstytucji RP, wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 maja 2008 roku. Zgodnie z tym wyrokiem wymieniony wyżej przepis stracił moc z dniem 6 grudnia 2009 roku. Oznacza to, iż w okresie objętym roszczeniem powoda przepis ten mógł być stosowany. Z uwagi na powyższe Sąd Okręgowy uznał, iż mimo, iż powód odbywał karę pozbawienia wolności

w przeludnionej celi, działanie pozwanego Skarbu Państwa było zgodne

z prawem. Pozwany dopełnił obowiązku powiadomienia sędziego penitencjarnego o zaistniałej sytuacji. Nieprzestrzeżenie normy powierzchni przypadającej na jednego osadzonego z pewnością powodowało trudności

i dyskomfort w przebywaniu powoda w pozwanej jednostce, ale brak jest podstaw do uznania, iż było to celowe działanie pozwanego skierowane na utrudnienie powodowi warunków odbywania kary. W ocenie Sądu Okręgowego nie można uznać, aby takie warunki miały na celu poniżenie czy upokorzenie osadzonego. Powód nie wykazał, aby

na skutek odbywania kary pozbawienia wolności w przeludnionej celi poniósł szkodę niemajątkową, aby doszło do naruszenia jego dóbr osobistych, aby warunki w zakładzie karnym naruszały jego godność czy prawo do intymności, mimo, iż powierzchnia celi przypadająca na jednego skazanego była mniejsza niż 3 m², przy czym na pewno nie przez cały okres pobytu powoda w tej jednostce.

Sąd Okręgowy wskazał następnie, że nie można też uznać, że

w pozostałym zakresie warunki odbywania kary naruszały dobra osobiste powoda. W tym zakresie zarzuty powoda są ogólnikowe i przesadzone. Cele były wyposażone w odpowiedni sprzęt, osobne miejsce do spania, odpowiednie oświetlenie, co potwierdzają zeznania świadka Z. J., które Sąd uznał za wiarygodne. Z protokołów pomiarów natężenia oświetlenia

w celach mieszkalnych wynika, że oświetlenie w celach przeznaczonych na miejsce zakwaterowania dla osadzonych było wystarczające. Powód skarżył się m.in. na brak wentylacji. Zgodnie z rozporządzeniem z dnia 31 października 2003 roku w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej okna budynków i budowli, w których stale lub czasowo przebywają osadzeni muszą być wyposażone w kraty lub spełniające ich funkcje inne zabezpieczenia techniczno-ochronne. Okna w celach są zakratowane ze względów bezpieczeństwa, ale w sposób zapewniający dostęp do okien i ich otwieranie. W okresie pobytu powoda w Zakładzie Karnym w S. była dokonywana kontrola przewodów kominowych oraz podłączeń wentylacyjnych budynku. Stwierdzono wówczas niedrożność wentylacji w jednej celi nr 504,

w której przebywał powód w okresie od 8 września 2008 roku do 8 października 2008 roku. Brak ciepłej wody czy kąciek sanitarny odgradzony jedynie parawanem występują tylko w pawilonie (...). Na pewno takie warunki nie spełniają oczekiwań w zakresie wykonywania czynności higienicznych. Nie odbiegają jednak w drastyczny sposób od warunków mieszkaniowych dużej części naszego społeczeństwa. Zgodnie z art. 23 i 24 k.c. podstawą ustalenia, iż zostało naruszone dobro osobiste jest wykazanie przez powoda, iż doszło do naruszenia dobra nie tylko z subiektywnego punktu widzenia, ale również obiektywnie, że wskazane naruszenie wywołuje np. negatywną reakcję społeczną. Do naruszenia dóbr osobistych dochodzi jedynie wówczas, gdy cierpienie i upokorzenie, jakiego doznaje pozbawiony wolności przekraczają nieunikniony element cierpienia wpisanego w karę pozbawienia wolności.

W ocenie Sądu Okręgowego powód nie wykazał naruszenia dóbr osobistych, zaś działanie pozwanego Skarbu Państwa nie było bezprawne.

Sąd Okręgowy uznał za nieuzasadnione zarzuty powoda dotyczące niewłaściwej opieki medycznej. Z zeznań świadka J. O. (k.125v-126), matki powoda, które Sąd Okręgowy uznał za wiarygodne wynika, iż wielokrotnie odwiedzała syna w Zakładzie Karnym w S. i powód skarżył się wówczas na przeludnienie w celach i dolegliwości bólowe kręgosłupa. Świadek zeznała, iż powodowi odmówiono pomocy lekarskiej, mimo iż zgłaszał dolegliwości bólowe. Przyznała jednocześnie, iż powód otrzymywał leki przeciwbólowe i miał wykonane badanie rtg, a zatem nie można zgodzić się z twierdzeniem, iż opieka medyczna sprawowana nad powodem w Zakładzie Karnym w S. była niewłaściwa. W tym zakresie Sąd Okręgowy uznał za niewiarygodne zeznania świadka M. M., który wskazał, że powód dostawał tylko lek przeciwbólowy, a na badania lekarz nie chciał się zgodzić. Przeczy temu dokumentacja lekarska. Zeznania J. L., lekarza, kierownika ambulatorium w Zakładzie Karnym w S. (k.146v) nic nie wnoszą do sprawy, bowiem świadek nie posiadała wiedzy na temat leczenia powoda w zakładzie karnym. Sąd Okręgowy powołał się na opinię biegłej neurolog M. Z., z której wynika, że powód ma dolegliwości bólowe z okolicy lędźwiowej kręgosłupa na tle wypuklin międzykręgowych

w okolicy lędźwiowej kręgosłupa. Wymagał przyjmowania leków przeciwbólowych i miorelaksujących w okresach nasilonych dolegliwości bólowych, powstrzymywania się od wysiłku fizycznego, okresowego leczenia rehabilitacyjnego, co jest możliwe w warunkach zakładu karnego. Według biegłej dolegliwości te nie mają związku z warunkami odbywania kary pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w S.. Biegła wskazała też, iż powód był diagnozowany i leczony typowo dla tego rodzaju dolegliwości. Nie stwierdziła żadnych uchybień w postępowaniu medycznym w stosunku do powoda. Sąd Okręgowy uznał tę opinię za fachową i rzetelną. Mając na uwadze treść opinii Sąd Okręgowy uznał, że nie został udowodniony zarzut pogorszenia się stanu zdrowia powoda w związku z odbywaniem kary pozbawienia wolności.

Sąd Okręgowy zauważył na koniec, że zadaniem zakładu karnego jest izolacja osadzonego od społeczeństwa, a nie zapewnienie warunków bytowych odpowiadających warunkom mieszkaniowym, co wynika z samej istoty kary pozbawienia wolności i założenia, iż ma być dla skazanego dolegliwością.

Z założenia, osadzonych muszą spotkać pewne niedogodności związane z odbywaniem kary pozbawienia wolności. Powód nie wykazał, aby te niedogodności dotyczyły tylko jego indywidualnie, ale dotyczyły

w jednakowym stopniu wszystkich osadzonych. Nie były one przejawem indywidualnej dyskryminacji. W świetle zebranego w sprawie materiału dowodowego nie można uznać, aby te warunki były niegodziwe czy nieludzkie, a w konsekwencji żądanie powoda zasądzenia zadośćuczynienia w kwocie 30.000 zł jest niezasadne.

Z tych wszystkich względów Sąd Okręgowy oddalił powództwo, orzekając o kosztach na podstawie art. 98 k.p.c.

W apelacji powód zaskarżył powyższy wyrok w całości. W uzasadnieniu sporządzonej samodzielnie apelacji powód zarzucał, iż Sąd Okręgowy zajął stronnictwo, działając na rzecz Skarbu Państwa, a powinien rozpatrzyć całokształt problemu, mającego charakter ogólnokrajowy. Bezsportny jest fakt istnienia złych warunków bytowych przeludnień i skandalicznych oddziaływań w zakładach karnych. Powód zarzucał, że Sąd Okręgowy niewłaściwie ocenił bezsporne i udokumentowane fakty dotyczące warunków bytowych w Zakładzie Karnym w S., pominął okoliczność, że nabawił się tam choroby, pobieżnie i ogólnikowo odniósł się do stawianych zastrzeżeń. Powód wywodził, że w przeludnionych celach, „były kolejki do wc”

i umywalki”, „nie wtłoczono więcej powietrza”, „nie zastosowano dodatkowych środków przewiewowych”, „nie zmniejszono panujących hałasów”, nie zapewniono prawem dyktowanych godnych warunków i humanitarnego traktowania. Wskazując na powyższe powód wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie od pozwanego na jego rzecz zadośćuczynienia w wysokości 30.000 zł.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył co następuje: apelacja powoda nie jest zasadna.

W sporządzonej osobiście apelacji powód nie przedstawił formalnych zarzutów. Uzasadnienie apelacji wskazuje na to, że powód kwestionował zasadność wyroku, nie zgadzając się z oceną prawną ustalonego stanu faktycznego. Zarzuty apelacji zmierzały zatem do wykazania niewłaściwego zastosowania przepisów prawa materialnego. Dodać w tym miejscu należy, że

w obecnym systemie środków zaskarżenia sąd odwoławczy zobligowany jest ocenić niezależnie od zarzutów apelacji prawidłowość stosowania prawa materialnego. Z tego względu Sąd Apelacyjny poddał ocenie zaskarżony wyrok w zakresie dotyczącym właściwego zastosowania przepisów prawa materialnego stanowiących podstawę prawną roszczenia powoda, a mianowicie art. 448 k.c. w związku z art. 24 k.c.

W pozwie powód jako podstawę faktyczną swojego żądania wskazał ogólne przeludnienie w celach i złe warunki bytowe (zagrzybione i zarobaczone cele, brak wentylacji, brak warunków do utrzymania higieny osobistej, brak prywatności przy korzystaniu z toalety, złe oświetlenie) oraz niewłaściwą opiekę lekarską, skutkującą powstaniem rozstroju zdrowia.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem godność człowieka jest dobrem osobistym, które podlega ochronie między innymi na podstawie art. 23 i art. 24 k.c., jak również - w stosunku do osób odbywających karę pozbawienia wolności - na podstawie art. 40 i art. 40 ust. 4 Konstytucji, art. 3 Konwencji

z dnia 4 listopada 1950 roku o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.) oraz art. 4 k.k.w. Przepisy te nakazują wykonywanie kary w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności skazanego oraz zakazują stosowania tortur lub nieludzkiego albo poniżającego traktowania i karanie skazanego (por. m.in. wyroki SN z dnia 28 lutego 2007 roku, V CSK 431/06, OSNC 2008, nr 1, poz. 13, z dnia 2 października 2007 roku, II CSK 269/07, OSNC –ZD 2008, nr 3, poz. 75, z dnia 10 maja 2012 roku, IV CSK 473/11, Biul. SN 2012, nr 7, poz. 12).

Przypomnieć należy, że dowód, iż dobro osobiste zostało naruszone ciąży na osobie poszukującej ochrony prawnej na podstawie art. 24 k.c. Natomiast na tym, kto podjął działania zagrażające dobru osobistym innej osoby, lub naruszającej to dobro spoczywa ciężar dowodu, że nie było ono bezprawne (wyrok SN z dnia 17 czerwca 2004 roku, V CK 609/03, LEX nr 109404).

W wyroku z dnia z dnia 28 lutego 2007 roku, V CSK 431/06 (OSNC 2008/1/13) Sąd Najwyższy wskazał, że ciężar dowodu, że warunki w zakładzie karnym odpowiadały obowiązującym normom i nie doszło do naruszenia dóbr osobistych, spoczywa na pozwanym (art. 6 w związku z art. 24 k.c.).

Sąd Apelacyjny podziela stanowisko Sądu Okręgowego, że w niniejszej sprawie pozwany skutecznie podniósł zarzut przedawnienia w zakresie roszczenia powoda dotyczącego okresu sprzed 30 listopada 2006 roku, a tym samym zasadność dochodzonego roszczenia mogła być oceniana tylko z uwagi na warunki odbywania przez powoda kary pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w S. poczynając od 30 listopada 2006 roku. Jak trafnie zauważył Sąd Okręgowy powód podczas okresu tymczasowego aresztowania i odbywania kary pozbawienia wolności wiedział o ewentualnej szkodzie i osobie zobowiązanej do jej naprawienia. W okresie pobytu powoda w Zakładzie Karnym w S. możliwość występowania z pozwami o ochronę dóbr osobistych w związku z odbywaniem kary pozbawienia wolności w warunkach przeludnienia była osadzonym powszechnie znana i była przez nich realizowana. W okolicznościach sprawy brak jest podstaw do uznania, by podniesienie przez pozwanego zarzutu przedawnienia stanowiło naruszenie art. 5 k.c.

Ocenie podlega zatem okres osadzenia powoda w Zakładzie Karnym w S. od dnia (...)roku. Podnieść w tym miejscu należy, że Sąd Okręgowy ustalił prawidłowy stan faktyczny, który Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za własny. Stan ten jest miarodajny do oceny, czy doszło do naruszenia przepisów prawa materialnego.

Z wykazu przedstawionego przez pozwanego (znajdującego się na karcie 85-86, którego powód nie kwestionował) wynika, że dokładne dane dotyczące osadzenia powoda w poszczególnych celach mieszkalnych oraz liczby osób osadzonych razem z powodem dotyczą okresu po 28 października 2008 roku.

W okresie po(...)roku powód był osadzony: 1) w celi nr (...) o powierzchni 15,02 m², pięcioosobowej od (...) roku, z tym, że przez 6 dni w celi przebywało 6 osób, 2) w celi nr (...), o powierzchni 15,67 m², pięcioosobowej, w okresie od (...)roku, w tym, że przez 25 dni w celi tej przebywało

6 osób, 3) w celi nr (...) o powierzchni 15,41 m², pięcioosobowej od (...)roku, z tym, że przez 21 dni przebywało w niej 6 osób, 4) w celi nr (...) o powierzchni 6,09 m², dwuosobowej od (...)roku, w celi tej razem z powodem była osadzona jedna osoba. Zatem w okresie od (...)roku (czyli przez 10 miesięcy i 5 dni czyli 305 dni) przez 51 dni powód był osadzony w celach, w których na jedną osobę osadzoną przypadało mniej niż

3 m². We wcześniejszym okresie, przed 28 października 2008 roku, Zakład Karny w S. nie prowadził odpowiedniej dokumentacji i nie potrafił udzielić informacji, w jakim czasie i przy jakim przekroczeniu dopuszczalnej liczby osadzonych powód odbywał karę pozbawienia wolności. Wskazać jednak należy, że okoliczność ta nie może wywoływać dla powoda negatywnych skutków procesowych i materialnoprawnych. W orzecznictwie Sądu Najwyższego można uznać za ukształtowany pogląd, że „ilekroć jedna ze stron swoim postępowaniem spowoduje uniemożliwienie lub znaczne utrudnienie wykazania okoliczności przeciwnikowi, na którym spoczywał ciężar ich udowodnienia, tylekroć na tę stronę przechodzi ciężar dowodu co do tego, iż okoliczności takie nie zachodziły” (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2007 roku V CSK 431/06, OSNC 2008/1/13, LEX nr 255593). Zwrócić jednakże należy uwagę, że powód w pozwie wskazał, że w celi nr (...) był osadzony z jeszcze jedną osobą, przy czym według jego twierdzeń cela ta była jednoosobowa. Tymczasem z powyższych ustaleń wynika, że cela nr (...) ma powierzchnię 6,09 m², a zatem przy osadzeniu w niej dwóch osób norma 3 m² była zachowana. Przesłuchany w trybie art. 299 k.p.c. powód podał, że zarzut przeludnienia dotyczy cel:

1) nr (...) w której było osadzonych „chyba” 7 osób – tymczasem jak już wyżej wspomniano w celi nr (...) pięcioosobowej było osadzonych 6 osób przez okres 25 dni,

2) nr (...), w której osadzonych było cztery osoby – z ustaleń wynika, że w celi nr (...) powód przebywał od (...) roku – a więc przez 9 dni, przy czym jak już zaznaczono roszczenia dotyczące tego okresu uległy przedawnieniu,

3) nr (...), w której według powoda osadzonych było o dwie osoby więcej ponad stan - z ustaleń wynika, że w celi nr (...), pięcioosobowej, było osadzonych 6 osób przez okres 6 dni.

Powód przyznał jednocześnie, że nie w każdej celi, w której przebywał było „przeludnienie” (k.113-114). Powód nie podał żadnych innych przykładów osadzenia go w celi w warunkach przekraczających normę 3 m², nawet nie wskazał w przybliżeniu okresu, objętego tym zarzutem.

Podnieść także należy, że jak wynika z ustaleń Sądu Okręgowego, w celach w pawilonie (...) znajdują się kąciki sanitarne z zimną wodą, zabudowane parawanami do wysokości 1,6 m. Pozwany przedstawił dowody, że oświetlenie w celach w pawilonie (...) było wystarczające (k.66-75). W dniu 9 października 2009 roku stwierdzono niedrożne przewody wentylacyjne m.in. w celi nr (...), w której powód przebywał od (...) roku (k.83).

Sąd Okręgowy trafnie zauważył, że przepis art. 248 § 1 k.k.w. utracił moc z dniem 9 grudnia 2009 roku. Obowiązywał więc w okresie, którego dotyczy żądanie pozwu (ostatecznie ocenie poddany został okres od 30 listopada 2006 roku do dnia 2 września 2009 roku). Art. 110 § 2 k.k.w. określa zasadę, iż powierzchnia w celi mieszkalnej, przypadająca na skazanego, wynosi nie mniej niż 3 m². Zgodnie z art. 248 § 1 k.k.w. (obowiązującym od dnia 6 grudnia 2009 roku) w szczególnie uzasadnionych wypadkach dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego może umieścić osadzonych, na czas określony, w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m², a o takim umieszczeniu należy bezzwłocznie powiadomić sędziego penitencjarnego.

W orzecznictwie wskazano, że przewidziane odstępstwo od najmniejszego wymiaru powierzchni celi ma charakter wyjątku, a zatem dla zastosowania go należy dochować wszystkich wymogów wynikających z art. 248 k.k.w.

W odniesieniu do każdego odstępstwa od najniższej normy w szczególności podać należy, czy i jakie zaistniały „szczególnie uzasadnione wypadki”. Ograniczenie wielkości powierzchni celi na jednego skazanego poniżej 3 m², może nastąpić jedynie na czas określony. Musi to być czas ściśle określony i nie nadmiernie długi, chodzi bowiem - co ważne - o wyjątek od zasady. Samo „przeludnienie” jednostek penitencjarnych, mające charakter powszechny w skali kraju, nie jest wystarczające z tego punktu widzenia (wyroki SN z dnia 17 marca 2010 roku, II CSK 486/09, LEX 599534, z dnia 28 lutego 2007 roku, CV CSK 431/06, OSNC 2008, nr 1, poz. 13, z dnia 2 października 2007 roku, II CSK 269/07, OSNC-ZD 2008, nr 3, poz. 75). W niniejszej sprawie pozwany informował sędziego penitencjarnego o odstąpieniu od stosowania normy 3 m² powierzchni celi przypadającej na jednego skazanego. Jak wynika z pism Dyrektora ZK w S. z dnia 14 lutego 2003 roku, 22 października 2003 roku, 30 czerwca 2005 roku, 9 stycznia 2006 roku, 21 marca 2007 roku,

17 stycznia 2008 roku, 11 grudnia 2008 roku i 30 marca 2009 roku (k.88-95) było to związane ze stałym przeludnieniem. Jak wynika z powołanych pism stan taki utrzymywał się od 2003 roku. W tej sytuacji, zdaniem Sądu Apelacyjnego, nie można uznać, by w przypadku powoda przebywanie w przeludnionej celi stanowiło wyjątek od reguły. Nie można zatem podzielić wniosków Sądu Okręgowego, że przebywanie powoda w warunkach, w których powierzchnia na osadzonego wynosiła mniej niż 3 m², przy spełnieniu warunku powiadomienia sędziego penitencjarnego, nie nosiło cechy bezprawności. Powyższe uwagi prowadzą do wniosku przeciwnego, a mianowicie, że osadzenie powoda

w celach, w których powierzchnia była niższa niż 3m² na jednego osadzonego było bezprawne. Takie stwierdzenie nie jest jeszcze wystarczające, aby przyjąć, że roszczenie powoda o zasądzenie zadośćuczynienia jest uzasadnione.

Należy bowiem rozważyć kwestię naruszenia wyżej wskazanych norm w świetle całokształtu warunków bytowych osób osadzonych w Zakładzie Karnym

w S.. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 grudnia 2011 roku, V CSK 21/11 (LEX nr 1147800) wskazał, że „przebywanie osadzonego w celi

o powierzchni poniżej 3 m² na osobę może stanowić wystarczającą przesłankę stwierdzenia naruszenia jej dóbr osobistych. Jednakże przesłanką przyznania zadośćuczynienia jest - zgodnie z art. 448 k.c. - doznanie przez osadzonego krzywdy; a jej ustalenie i ocena rozmiaru należy do sądu orzekającego, uwzględniającego wszystkie okoliczności konkretnej sprawy, w szczególności czasokres przebywania w celi nadmiernie zagęszczonej w stosunku do ustalonego standardu”. W uzasadnieniu powołanego wyroku z dnia 16 grudnia 2011 roku Sąd Najwyższy wyjaśnił, że „na konkretne warunki uwięzienia składają się różne parametry, którymi między innymi jest powierzchnia pomieszczenia przypadająca na jedną osobę, dostęp światła i powietrza, infrastruktura sanitarna, warunki spania i jedzenia lub możliwość przebywania poza celą. W niektórych wypadkach ocena odpowiednich warunków wymaga uwzględnienia indywidualnych cech osadzonego, takich jak wiek lub stan zdrowia. Istotnym elementem oceny jest również czas trwania nieodpowiedniego traktowania”.

Podnieść należy, że ocena stopnia uciążliwości odbywania kary pozbawienia wolności przy ograniczonej powierzchni celi uwzględniać winna nie tylko kumulację innych czynników wpływających na warunki pozbawienia wolności, jak również to, że osoba osadzona musi się liczyć z ograniczeniami

i dolegliwościami wykonywania tego rodzaju kary. Dolegliwości te nie powinny być większe niż te wynikające z koniecznej izolacji osadzonego przeprowadzonej według zasad przewidzianych przepisami (wyrok SA w Katowicach z dnia 22 kwietnia 2010 roku, I ACa 10/10, LEX nr 11203420).

Powód eksponował w uzasadnieniu pozwu nie tylko osadzenie go

w celach w warunkach przeludnienia ale także brak odpowiedniej zabudowy kąpaka wc, brak wentylacji, złe oświetlenie, zagrzybienie i zarobaczenie cel, brak warunków do utrzymania higieny osobistej, brak odpowiedniego materaca. Udowodnione zostały twierdzenia powoda dotyczące go w celach o powierzchni poniżej 3 m² na osobę w sumie przez 51 dni w okresie objętym żądaniem.

W celi nr(...)w dniu (...)roku stwierdzono niedrożne przewody wentylacyjne, jednakże powód przebywał w niej rok wcześniej (od

(...)roku). W celach w pawilonie (...) (w których powód osadzony był przeważający okres czasu) brak było ciepłej wody, ale osadzeni korzystali z ciepłej kąpieli raz w tygodniu. Kąpik sanitarny odgradzony był parawanem o wysokości 1,6 m. Warunki takie na pewno nie realizowały wszystkich oczekiwań w zakresie wykonywania czynności higienicznych i utrudniały korzystanie z toalety. Jednak podnieść należy, że dostęp do ciepłej kąpieli raz w tygodniu oraz stały dostęp do zimnej wody w celach oraz sposób odgradzenia toalety można uznać za spełniający minimalne wymagania. Podkreślić należy, że okres, w którym powód przebywał w celach

w powierzchni poniżej 3m² na jedną osobę nie był długi. Warunki, w jakich powód przebywał nie mogą być ocenione jako niegodziwe, gdyż osoba odbywająca karę pozbawienia musi liczyć się z ograniczeniami

i dolegliwościami. Nie można zatem uznać, że warunki osadzenia powoda, oceniane z punktu widzenia obiektywnego, godziły w jego dobra osobiste (godność, prawo do prywatności, prawo do godnego odbywania kary pozbawienia wolności). Jak stwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia

20 grudnia 2010 roku, IV CSK 449/10 (nie publ.) o naruszeniu dobra osobistego w postaci uchybienia godności osadzonego w zakładzie karnym nie można mówić w przypadku pewnych uciążliwości lub niedogodności związanych z pobytem w takim zakładzie, polegających na niższym od oczekiwanego standardzie celi czy urządzeń sanitarnych, bowiem dla wielu ludzi nie odbywających kary pozbawienia wolności warunki mieszkaniowe bywają często równie trudne. Godność skazanego przebywającego w zakładzie karnym nie jest naruszona, jeżeli odpowiada uznanym normom poszanowania człowieczeństwa.

W ocenie Sądu Apelacyjnego Sąd Okręgowy prawidłowo także ocenił materiał dowodowy i trafnie uznał, że powód nie udowodnił, że w Zakładzie Karnym w S. nie zapewniono mu właściwej opieki medycznej. Sąd Apelacyjny podziela w

tym zakresie ocenę dowodów (z opinii biegłej w zakresie neurologii oraz dowodów osobowych) dokonaną przez Sąd Okręgowy, a wobec przytoczenia jej w całości w części wstępnej uzasadnienia nie ma potrzeby jej powtarzania.

Mając na uwadze powyższe ustalenia i rozważania Sąd Apelacyjny uznając, że zaskarżony wyrok jest prawidłowy, na podstawie art. 385 k.p.c., oddalił apelację powoda jako bezzasadną.

O kosztach postępowania odwoławczego Sąd Apelacyjny postanowił mając na uwadze wynik postępowania odwoławczego oraz art. 98 § 1 k.p.c., art. 108 § 1 k.p.c. i art. 109 k.p.c. stosowanych odpowiednio z uwagi na treść art. 391 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do zastosowania art. 102 k.p.c. Apelacja powoda została oddalona w całości. W związku

z tym Sąd Apelacyjny zasądził od powoda na rzecz pozwanego koszty procesu w kwocie 2.700 zł, obejmujące wynagrodzenie pełnomocnika określone zgodnie z § 6 pkt 6 w związku z § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.